

БІБЛІОГРАФОЗНАВСТВО

УДК 027.54(477):01:011.89"1965/1991"

Д. В. Устиновський

канд. іст. наук

Національна бібліотека України

імені В.І. Вернадського

РОЗВИТОК НАУКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР І ОРГАНІЗАЦІЯ СУПРОВОДУ АКАДЕМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (1965–1991)

Досліджується діяльність Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР в галузі підготовки та видання бібліографічних посібників у 1965–1991 рр.

Ключові слова: Центральна наукова бібліотека Академії наук УРСР, бібліографічна діяльність, бібліографічні посібники.

22 червня 1965 р. Державна публічна бібліотека УРСР, згідно з Постановою Президії Академії наук УРСР, була перейменована на Центральну наукову бібліотеку Академії наук УРСР (ЦНБ). Бібліотека повертається до виконання функцій головної наукової бібліотеки України, що орієнтована на всебічну підтримку науки [11, с. 13]. Перед нею поставлені завдання розвитку ретроспективної і поточної науково-допоміжної бібліографії, створення бібліографічних покажчиків на забезпечення розвитку науки та культури. Рекомендаційна бібліографія перестає бути основним напрямом науково-бібліографічної роботи [44].

Період 1965 – середини 1970-х років пов'язаний зі спробами економічного та науково-технічного реформування радянської держави та її економіки. Велика увага приділяється розвитку системи науково-технічної інформації, що безпосередньо впливало на бібліографічну діяльність Бібліотеки, тематику її бібліографічної продукції. Ці процеси супроводжуються централізацією управління соціально-економічною сферою держави, подальшим посиленням ідеологічного контролю в галузі науки та культури.

На ЦНБ покладені постійні обов'язки інформування про нові надходження до своїх фондів, наявність в них друкованої продукції окремих тематичних напрямів, ведення міжнародного книгообміну, налагодження системи міжбібліотечного абонементу.

До колективу укладачів бібліографічних посібників, що інформували про нові надходження, залучались співробітники відділу іноземного комплектування. Було засновано кілька поточних покажчиків: «Нові іноземні книги, що надійшли до ЦНБ та бібліотек наукових установ АН УРСР», – він почав виходити з 1966 р., а потім був продовжений як «Нові надходження зарубіжної наукової літератури», що друкувались на сторінках «Вісника АН УРСР», та «Довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах ЦНБ і бібліотек наукових установ АН УРСР: систематичний покажчик: (Надходження за ...)», що почав виходити з 1967 р. та продовжувався до 1991 р. Перший випуск включав надходження за 1955–1965 рр., а надалі – в поточному режимі [22].

Участь фахівців Бібліотеки у загальносоюзних бібліографічних проектах та комісіях з питань розроблення основних засад каталогізації і бібліографічного опису іноземних видань завершилась підготовкою багатотомного «Общесоюзного сводного каталога зарубіжних периодических изданий» за кожен рік, починаючи з 1973 р. [24]. Практика участі в підготовці зведених каталогів продовжувалась і надалі. Спільно було створено «Сводный каталог книг на иностранных языках, изданных в России в XVIII в., 1701–1800» та «Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI–XIII вв.», що видавався за ініціативою Археографічної комісії АН СРСР, яка впродовж 70-х років провела значну роботу з реєстрації, створення методичних засад, атрибуції та наукового опису найціннішого фонду кириличної книги. Серед авторського колективу були й співробітники відділу рукописів ЦНБ [36].

Економічні реформи, що проводились в СРСР, вимагали відповідного бібліографічного забезпечення. Для їхнього супроводження почалася підготовка ретроспективних та поточних покажчиків з різних питань економіки. Серед них виділявся бібліографічний покажчик «Історія економічної думки на Україні (IX – початок XX ст.)», підготовлений С.В. Сороковською у 1968 р. і високо оцінений фахівцями [15].

У другій половині 60-х років стали завершуватись теми науково-бібліографічних досліджень, що розпочалися в попередні роки,

зокрема, в галузі розвитку астрономії в Україні в 1918–1962 рр., розвитку фізичної науки в Україні в 1917–1967 рр. [1]. Оперативне інформування виконувалось й у вигляді бібліографічних оглядів нових робіт з окремих тем, наприклад, огляд робіт українських учених з теорії металів [13].

Розвиток хімічних наук був відображений в серії ретроспективних бібліографічних покажчиків: «Библиографический очерк развития отечественной коллоидной химии 1953–1966 гг.», «Хімічна мінеральна сировина Української РСР (1917–1963 рр.)», «Мінеральні добрива Української РСР, 1918–1965 рр.». Результатом спільної діяльності ЦНБ та Інституту колоїдної хімії та хімії води став покажчик «Библиографический очерк развития отечественной коллоидной химии» (1942–1966) [3].

Внаслідок виконання планів роботи ЦНБ другої половини 60-х років з'явилися три випуски фундаментальних ретроспективних покажчиків, що відобразили науковий доробок української академічної науки 1919–1967 рр.: «Суспільні науки»; «Науки про землю і космос. Хіміко-технологічні та біологічні науки»; «Фізико-технічні та математичні науки», де була здійснена спроба систематизованого бібліографічного обліку видань АН УРСР. До 50-річного ювілею Академії наук був зроблений, по можливості вичерпний бібліографічний опис її основних наукових видань. До бібліографічного покажчика включені монографії, науково-інформаційні видання, збірники, журнали, довідники, підготовлені установами АН УРСР і протягом 1919–1967 рр. опубліковані академічним видавництвом чи іншими видавництвами країни. У покажчику розкрито зміст численних наукових збірників. У кінці кожного розділу, присвяченого певній галузі, подано список авторефератів докторських і кандидатських дисертацій. У виданні зазначені зміни назв академічних установ, які мали місце з моменту їхнього створення [5].

Бібліографії академічних учених, академіків АН УРСР також знаходились в центрі уваги бібліографів, зокрема, вийшли окремі персональні бібліографічні покажчики, присвячені Є.О. Патону, П.А. Тутковському, К.Г. Воблomu, В.І. Лучицькому, Ю.О. Митропольському, М.Т. Рильському. Матеріали до бібліографії наукових праць М.Т. Рильського були опубліковані також у журналі «Народна творчість та етнографія» за 1965 р.

У 1969–1972 рр. було підготовлено бібліографічні видання: «Развитие прудового рыбного хозяйства Украинский ССР, 1944–

1959» (спільно з НДІ рибного господарства) [33] та «Розвиток металургії в Українській РСР (спільно з Інститутом історії) [35]. З 1975 р. почав виходити щорічний поточний показник реферативного огляду літератури «Органические полупроводники» [26].

Продовжувалась активна праця в галузі українського літературознавства та мовознавства, зокрема, систематично, з номера в номер, виходив у 1959–1988 рр. в журналі «Радянське літературознавство» показник «Книги з українського літературознавства». Було підготовлено та видано І.З. Бойком бібліографічне дослідження «Українські літературні альманахи і збірники ХІХ – початку ХХ ст.», яке й на сьогодні залишається актуальним джерелом інформації про українські альманахи і збірники, що виходили українською та російською мовами в Україні і Росії [42].

Продовжувались шевченкознавчі дослідження. Ф.К. Сарана публікує підсумовуючий показник ювілейної літератури – «Т.Г. Шевченко: бібліографія ювілейної літератури за 1960–1964 рр.» та бібліографічний огляд «Фототипні перевидання творів Т.Г. Шевченка». До 175-ї річниці від дня народження Т.Г. Шевченка Бібліотека готує ретроспективний показник «Т.Г. Шевченко, 1965–1988» [47].

Співпраця академій наук Радянського Союзу в галузі науково-бібліографічної роботи завершилась двома великими проектами, в яких взяли активну участь фахівці ЦНБ. Вони зібрали українські матеріали для видань «Общее языкознание: библиографический указатель литературы, изданной в СССР с 1918 по 1962 г.» та «Структурное и прикладное языкознание: библиографический указатель литературы, изданной в СССР с 1918 по 1962 г.» [23].

Бібліографічна інформація у вигляді бібліографічних оглядів була представлена «Дослідженнями з історії української радянської культури», «Оглядом радянських і зарубіжних бібліографій з української мови (1917–1963 рр.)» [17].

З 1970 р. почалась підготовка щорічника «Інформаційний показник бібліографічних праць, виконаних бібліотеками системи АН УРСР у ... році», що виходив до 1989 р. [14]. Публікації співробітників ЦНБ, зокрема, в галузі бібліотекознавства і бібліографії за 1919–1969 рр. знайшли відображення в показнику «Центральна наукова бібліотека Академії наук УРСР» [46].

Досвід і авторитет, набутий Бібліотекою в сфері наукової роботи, дозволив змінити її науковий статус. Згідно з Постановою Держкомітету Ради Міністрів СРСР з науки і техніки від 4 травня

1971 р., вона стає науково-дослідною установою. З липня 1971 р. розпорядженням Президії АН УРСР № 737 Бібліотеці підтверджено цей статус [11, с. 85].

Перетворення центральних наукових бібліотек академій наук союзних республік на науково-дослідні установи було наслідком пошуків нових резервів для виконання ними функцій інформаційного забезпечення розвитку провідних галузей науки та перспективних напрямів, пов'язаних, в першу чергу, з військово-промисловим комплексом та науковими розробками загальнодержавного значення. Бібліотеки були включені в загальнодержавну систему науково-технічної інформації, що на той час відіграло для Бібліотеки як науково-дослідної інституції важливу роль у формуванні системи пріоритетів її діяльності. Усі структурні підрозділи Бібліотеки зобов'язувалися брати участь в науково-бібліографічній роботі, розвитку її методичних засад та створенні науково-інформаційної продукції.

Активний розвиток інформаційно-бібліографічного супроводу досліджень в різних галузях науки та техніки позитивно позначався на результатах розвитку української науки та культури. На провідні позиції вийшла науково-допоміжна бібліографія, без якої був неможливим ефективний розвиток науки та техніки.

Окремо було виділено завдання підготовки важливих бібліографічних робіт, зокрема зведеного каталогу іноземної літератури, що надходить до бібліотек мережі АН УРСР. ЦНБ бере участь у створенні зведених каталогів (УРСР та СРСР), готує та видає поточні й ретроспективні науково-допоміжні покажчики літератури з комплексних та міжгалузевих проблем у відповідності до напрямів наукових досліджень АН УРСР, каталоги найцінніших фондів та колекцій рукописних матеріалів [11, с. 86].

Характерною ознакою 70-х років є активізація боротьби за ідеологічну чистоту радянської культури, боротьби з дисидентським рухом та проявами «буржуазного націоналізму». У 1972–1974 рр. посилювався ідеологічний контроль: до розряду буржуазних націоналістів і, відповідно, до опали потрапляють провідні українські вчені та письменники. Не обійшло це явище й бібліотеки, зокрема наукові, які одним із своїх завдань мали забезпечення науки, культури, освіти, політичної та економічної діяльності країни якісними, ідеологічно вивіреними бібліографічними покажчиками та посібниками. Починаючи з весни 1971 р., коли Політбюро ЦК КПУ

ухвалило Постанову «Про стан книговидавничої справи в республіці і заходи по поліпшенню видавничої продукції», в якій визнано цей стан незадовільним, а також після Постанови ЦК КПРС у січні 1972 р. «Про літературно-художню критику», де рекомендовалось посилити ідейно-теоретичний рівень стосовно викриття «чужих поглядів і концепцій», розгорнулася широка цензурна кампанія з перевірки виданих та підготовлених до друку наукових праць і творів художньої літератури.

Різкій критиці був підданий покажчик «Леся Українка» [18]. У ньому згадувались прізвища І. Дзюби, І. Світличного, Є. Сверстюка, В. Стуса та інших шістдесятників, заборонені радянськими контролюючими і цензурними органами як ворожі радянській ідеології. Так само негативно були оцінені й бібліографічні покажчики «Українське радянське літературознавство і критика» (залишився в машинописі), «Видання АН УРСР (1919–1967). Суспільні науки» [5], «Розвиток радянської археологічної науки на Україні (1917–1966)» [48], «П. Тичина». Друкарський набір деяких з них був «розсипаний», а накладі інших – передані на спеціальне зберігання [10, с. 432-433].

У зв'язку з рішенням щодо відзначення 400-річчя українського книгодрукування, при Президії АН УРСР у 1972 р. було створено Оргкомітет. Урочисті заходи приурочувались до виходу на українських землях першої друкованої книги, виданої Іваном Федоровим. Значною подією стало видання в 1976 р. каталогу інкунабулів, підготовленого Б.І. Зданевичем, робота над яким розпочалась ще у 1930-ті роки [12].

Політичні завдання обумовлювали тематику бібліографічної продукції. Вийшли друком бібліографічні покажчики: «Социалистический образ жизни и вопросы идеологической работы», «Вопросы совершенствования идеологической политико-воспитательной работы: указатель литературы». На вирішення ідеологічних завдань і розвиток суспільних наук був спрямований поточний бібліографічний покажчик «Социалистический образ жизни и формирование нового человека», який виходив до 1988 р. У 1973–1985 рр. – «Українська РСР в братній сім'ї радянських народів» [39, 42].

Згідно з розпорядженням Президії АН УРСР від 24 квітня 1976 р. та 8 вересня 1977 р., на ЦНБ покладалось завдання розробити та впровадити ефективну систему інформаційно-бібліографічного забезпечення комплексних наукових досліджень, підготу-

вати бібліографічні показники для забезпечення основних наукових напрямів діяльності АН УРСР. Значну увагу слід було приділити вдосконаленню системи бібліографічних посібників, плануванню та опрацюванню нових методів довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування. Наголошувалось на необхідності підвищення якості бібліографічної продукції, з цією метою Президія АН УРСР зобов'язала ЦНБ проводити їх підготовку спільно з відповідними академічними установами.

Розвиток співробітництва з науково-дослідними інститутами сприяв підготовці та виходу друком фундаментальних показників, зокрема «Слов'янська філологія на Україні 1968–1976» [38]. У показниках розкривались питання мовознавства, фольклористики, загального літературознавства, слов'янського літературознавства. Значне місце займала українська література, життя і творчість окремих українських письменників, російська, білоруська та інші слов'янські літератури. Як правило, вони готувалися до міжнародних з'їздів славистів. Великим попитом користувався поточний показник «Філологічні науки на Україні», десять випусків якого вийшли в 1980–1989 рр. [45]. Рекомендаційна бібліографія була представлена лише поодинокими публікаціями.

У 70–80-х роках ХХ ст. перед бібліографічною наукою постає завдання розвитку системи бібліографічних посібників. Вона розглядалася в різних напрямках: співвідношення поточного і ретроспективного, універсального, міжгалузевого, галузевого і проблемно-тематичного, загальносоюзного та регіонального, формального (за видами видань) і змістового, відомчого та міжвідомчого рівнів системи. Багато уваги приділялось галузевим системам забезпечення науки та виробництва, їхньому співвідношенню з універсальними бібліографічними виданнями [2, с. 64].

Початок 80-х років відзначився появою низки методичних рекомендацій в галузі підготовки бібліографічних показників, бібліографічного апарату та уніфікації бібліографічного опису, забезпечення бібліографічного редагування алфавітних каталогів тощо. У 1981 р. вийшли рекомендації «Библиографические указатели: рекомендации по составлению и оформлению» (2-е вид. К., 1986), підготовлене колективом бібліографів ЦНБ, у 1984 р. – «Методические рекомендации по библиографическому обеспечению «Свода памятников истории и культуры народов СССР» по Украинской ССР» [4].

Значною мірою наукової пропаганді фондів Бібліотеки сприяла підготовка таких поточних покажчиків, як: «Українська РСР в братній сім'ї радянських народів»; «Социалистический образ жизни и формирование нового человека»; «Покажчик бібліографічних посібників з суспільних наук за 1973–1983 рр.», який змінив з 1984 р. свою назву на «Общественные науки: указатель библиографических пособий», що створювались на основі видань з фондів ЦНБ [39, 42].

Продовжувалась робота з підготовки покажчиків різних видів документів. Вийшли друком: Демченко Е.П. «Политическая графика Киева периода революции, 1905–1907 гг.», каталог «Сатирические журналы России периода революции 1905–1907 гг.» [8].

У 1970-х роках в різних наукових періодичних виданнях та збірниках було надруковано низку тематичних бібліографічних списків та оглядів Л.І. Гольденберга в галузі українського та слов'янського літературознавства і мовознавства, зокрема: «Бібліографічна інформація на сторінках українських літературно-художніх та літературознавчих журналів», «Взаємозв'язки і взаємодія мов народів СРСР», «Автореферати дисертацій з мовознавства, видані в Українській РСР (1972–1973)», «Проблеми українського мовознавства у дослідженнях 1972–1973 рр.» і як підсумкова – путівник Л.І. Гольденберга «Бібліографічні джерела українського літературознавства» (2-е вид. – К., 1990) [6].

Після затвердження в АН УРСР нових перспективних планів зі створення бібліографічної інформації, бібліографічна діяльність сконцентрувалась навколо декількох головних напрямів, що забезпечувались виходом поточних покажчиків. Один з них був пов'язаний із забезпеченням економічних питань науково-технічного прогресу і був представлений поточним покажчиком «Соціально-економічні проблеми науково-технічного прогресу в Українській РСР». Протягом 1977–1988 рр. вийшло 43 випуски [40].

Активного розвитку в 70–80-х роках набуває біобібліографічний напрям. З 1968 р. серія «Ученые Украинской ССР» змінює назву на «Біобібліографія вчених Української РСР» (в російськомовному варіанті «Биобиблиография ученых Украинской ССР»). Покажчики присвячувались життю та діяльності таких вчених, як К.Г. Гуслистый (К., 1972), А.Ю. Кримський (К., 1972), Л.А. Кульський (К., 1974), І.Г. Підоплічко (К., 1976), Є.С. Шаблювський (К., 1976), І.М. Поляков (К., 1982), Є.П. Кирилук (К., 1983), І.К. Походня (К., 1987), Г.С. Писаренко (К., 1990). У журналі «Радянське

літературознавство» друкувались бібліографічні покажчики: «Наукові праці члена-кореспондента АН УРСР Л.М. Новиченка» (1984), «Основні праці академіка АН УРСР М.З. Шамоти» (1986).

Персоналії, яким присвячувалися покажчики, затверджувались на Президії АН УРСР, всі випуски цієї серії, що готувались в інших організаціях, проходили перед випуском рецензування в ЦНБ. Підготовка покажчиків здійснювалась на основі методичних рекомендацій, створених у Бібліотеці в 1981–1986 рр. [4].

У 80-х роках розпочалися спроби запровадити нові механізми управління народним господарством, Бібліотека видала декілька тематичних покажчиків: «Системы управления промышленным транспортом (1961–1976)», «Подготовка и повышение квалификации кадров народного хозяйства (1985–1988)», «Хозяйственный расчет и самофинансирование в народном хозяйстве (1986–1988)» [37] тощо.

Орієнтація на нові інформаційні технології у 80-х роках визначила широке розповсюдження проблематики використання математичних методів у науці та викликала потребу у відповідній бібліографічній продукції на допомогу ефективному впровадженню цих методів у біологічні, хіміко-технологічні науки, а також в техніку, виробництво, транспорт [30].

Тематика поточних бібліографічних покажчиків стосувалась багатьох актуальних питань розвитку науки. У 1980 р. було започатковане видання, присвячене порошковій металургії [29]. Протягом п'ятнадцяти років щоквартально виходило видання «Охорона природи та раціональне використання природних ресурсів Української РСР» [27]. Фундаментальний щорічний бібліографічний покажчик «Наука на Україні» містив інформацію про публікації за 1980–1988 рр. і дозволив з максимальною повнотою створити джерелознавчу бібліографічну базу для комплексного розвитку науки [21].

Біологічний напрям був представлений покажчиком з актуальних проблем розвитку біології та біотехнології, в двох випусках [31]. Хімічний – питаннями розвитку колоїдної хімії та хімії води. Вийшло два випуски: «Опреснение и обессоливание воды» за 1956–1975 і 1976–1983 рр.» [25]; «Развитие отечественной коллоидной химии (1967–1978) [3]; «Развитие топливно-энергетического комплекса Украинской ССР» [34]. Відгукуючись на Чорнобильську катастрофу 1986 р., Бібліотека готує покажчик інформаційно-бібліографічних видань «Методы защиты окружающей среды от радиоактивных загрязнений» [19].

Значний розвиток отримали бібліографічні дослідження історії історичних та суспільних наук в Україні. Стан розвитку суспільних наук відображався в міжгалузевому поточному покажчику «Развитие общественных наук в СССР, 1967–1979 гг.» [32]. Інформація про бібліографію в галузі суспільних наук концентрувалась у поточному покажчику бібліографії другого ступеня «Покажчик бібліографічних посібників з суспільних наук» [28].

Під керівництвом І.Г. Шовкопляса підготували фундаментальні бібліографічні покажчики: «Розвиток радянської археології на Україні (1917–1966)», «Радянська література з археології України, 1967–1975 рр.», «Археология Украинской ССР, 1918–1980», «Археология України, 1981–1990», «Советская литература по истории древнего Киева, 1918–1983 рр.» [48].

У кінці 70-х – на початку 80-х років активно розвивається бібліографія газетних видань. Виходить низка покажчиків, що розкриває газетні фонди ЦНБ і присвячена газетам України: «Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні [1822–1916]», «Газети Радянської України, 1917–1920», «Газети Радянської України, 1921–1925», «Газети Радянської України, 1926–1929» [16].

У 80-х роках видаються бібліографічні покажчики, створені на основі документів рукописного фонду, фонду стародруків та рідкісних видань ЦНБ. Починається опрацювання іншомовних рукописів, зокрема грецьких та арабських [7]. Відділ стародруків та рідкісних видань готує каталоги виставок, присвячених І. Федорову та Д. Тупталові [20].

1989 р. Бібліотека розпочинає масштабний бібліографічний проект у галузі національної бібліографії України «Створення державного фундаментального реєстру друкованої продукції України та бібліографія літератури про Україну за 1574–1923 рр.». Б.В. Грановський виступає з концепцією створення репертуару української книги «Україніка», запропонованою ЦНБ ім. В.І. Вернадського на засіданні Бюро Відділення літератури, мови та мистецтвознавства АН УРСР 13 липня 1989 р. Концептуальні положення передбачали створення бібліографічного репертуару української книги за 350 років. В обговоренні взяли участь В.В. Німчук, О.В. Мишанич, В.М. Русанівський. 16 листопада 1989 р. Бюро Відділення постановило надати цьому проекту статус відомчої теми АН УРСР, а у жовтні 1989 р. тему було затверджено Президією АН УРСР.

Першим було підготовлено покажчик «Джерела українознав-

ства. 1574–1924. Вип. 1: Вітчизняні бібліографічні джерела», упорядковані колективом бібліографів. Видання було приурочено до першого Конгресу Міжнародної асоціації українців, що відбувся у Києві, 27 серпня – 3 вересня 1990 р. [9].

У 1991 р. на засіданнях Вченої ради та дирекції ЦНБ відбувалось обговорення питань подальшого розвитку національної бібліографії України. Відділ наукової бібліографії (Н.В. Танатар, Р.С. Жданова, В.І. Костира) пропонує проект «Ретроспективна українська національна бібліографія» з розподілом хронологічно на два розділи: 1574–1916 та 1917–2000 рр. (національний друк та українська екстеріорика). Було вирішено створити цілісну концепцію ретроспективної національної бібліографії, методичні рекомендації та систему показників: джерел, книг, статей з періодичних видань, видань, що продовжуються, та збірників. В обговоренні взяли участь: М.І. Сенченко, Б.В. Грановський, В.В. Васильєв, Л.А. Дубровіна, М.С. Слободяник, Є.П. Демченко, В.І. Костира [49].

Здобуття Україною незалежності, проголошення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р., акт проголошення незалежності України, затверджений 24 серпня 1991 р. Верховною Радою України, започаткували новий етап розвитку країни та новий період у діяльності Бібліотеки. Одним з основних напрямів науково-бібліографічної діяльності стає робота над створенням ретроспективної національної бібліографії України [43].

Таким чином, у 1965–1991 рр. в Бібліотеці продовжувала активно розвиватись науково-бібліографічна діяльність. Основним напрямом стало створення науково-допоміжної бібліографії різної тематики, значна увага приділялась біобібліографії, бібліографії другого ступеня. В кінці 1970 – у 1980-х роках активізувалась робота зі створення поточних науково-допоміжних бібліографічних показників. Сформувався і набув досвіду колектив бібліографів, що був спроможний вирішувати найскладніші завдання.

1. Астрономія на Україні (1918–1962 рр.): Бібліогр. покажч. / Уклад.: Т.А. Азарнова, Н.А. Земець. – К., 1965. – 164 с.; Розвиток фізичної науки на Україні: бібліогр. покажч., 1917–1967: [в 3 ч.] / Уклад.: Є.О. Ігнат'єв, Н.К. Білокін, Г.П. Рибак. – К., 1969. – Ч. 1: Загальні питання. Теоретична фізика. Акустика. Електрика і магнетизм. Оптика. Молекулярна фізика. – 356 с.; Ч. 2: Фізика твердого тіла. Кристалографія. – 419 с.; Ч. 3: Ядерна фізика. Радіофізика. – 256 с.

2. Барсук А.И., Коршунов О.П. Советское библиографоведение: состояние, проблемы, перспективы. – М., 1977. – 108 с.

3. Библиографический очерк развития отечественной коллоидной химии / Сост.: А.В. Думанский, З.М. Ващенко. – К., 1970. – Вып. 3: (1942–1952); Вып. 4: (1953–1966 гг.). – 506 с.; Хімічна мінеральна сировина Української РСР (1917–1963 рр.): Бібліогр. покажч. літ. / Уклад. З.М. Ващенко. – К., 1965. – 160 с.; Мінеральні добрива Української РСР: бібліогр. покажч. 1918–1965 рр. / Уклад.: О.В. Бистряков, З.М. Ващенко, М.К. Звіглянич. – К., 1968. – Ч. 1. – 216 с.; Ч. 2. – 258 с.

4. Биобиблиографические указатели: рекомендации по составлению и оформлению / Сост.: Ю.В. Альберт, Н.Н. Деркач, Н.Г. Дмитриенко. – К., 1981. – 50 с.; Методические рекомендации по библиографическому обеспечению «Свода памятников истории и культуры народов СССР» по Украинской ССР / Сост. И.Г. Шовкопляс. – К., 1984. – 106 с.

5. Видання Академії наук УРСР (1919–1967) : Суспільні науки : Бібліогр. покажч. / Уклад.: П.Ю. Висоцька, О.А. Євдокименко, К.Є. Коваленко [та ін.]. – К., 1969. – 652 с.; Видання Академії наук УРСР (1919–1967) : Фізико-технічні та математичні науки : [Бібліогр. покажч.] / Уклад.: П.Ю. Висоцька, О.В. Бистряков, О.А. Євдокименко [та ін.]. – К., 1970. – 783 с.; Видання Академії наук УРСР (1919–1967): Науки про землю і космос. Хіміко-технологічні та біологічні науки : Бібліогр. покажч. / Уклад.: П.Ю. Висоцька, О.В. Бистряков, О.А. Євдокименко [та ін.]. – К., 1971. – 792 с.

6. Гольденберг Л.І. Бібліографічні джерела українського літературознавства : Путівник. – К., 1977. – 198 с.; Гольденберг Л.І. Бібліографічна інформація на сторінках українських літературно-художніх та літературознавчих журналів // Інформ. матеріали наук. ради з пробл. «Закономірності розвитку світової літератури в сучасну епоху». – К., 1971. – Вип. 5. – С. 57–63.; Гольденберг Л.І. Взаємозв'язки і взаємодія мов народів СРСР: (інформ.-бібліогр. огляд праць, опубл. в СРСР у 1972–1973 рр.) // Мовознавство. – 1974. – № 1. – С. 92–96; Автореферати дисертацій з мовознавства, видані в Українській РСР (1972–1973) / Уклад. Л.І. Гольденберг // Інформ. матеріали наук. ради з пробл. «Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй». – К., 1975. – Вип. 19. – С. 37–44; Гольденберг Л.І. Проблеми українського мовознавства у дослідженнях 1972–1973 рр.: інформ.-бібліогр. огляд // Мовознавство. – 1975. – № 1. – С. 89–94; № 2. – С. 89–93.

7. Греческие рукописи из фондов ЦНБ АН УССР в Киеве: кат. выставки / Сост.: Л.А. Дубровина, Е.М. Гальченко. – Афины, 1988. – 23 с.; Грецькі актові документи і листи з фондів Центральної наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського АН УРСР: кат. рукописів XVI–XIX ст. / Уклад. Є.К. Чернухін. – К., 1991. – 54 с.; Каталог арабских рукописей из ЦНБ им. В.И. Вернадского АН УССР / Сост. А.В. Савченко. – К., 1988. – 63 с.

8. Демченко Е.П. Политическая графика Киева периода революции

1905–1907 гг. – К., 1976. – 188 с.; Сатирические журналы России периода революции 1905–1907 гг.: кат. коллекции ЦНБ АН УССР / Сост. Е.П. Демченко. – К., 1976. – 47 с.

9. Джерела українознавства, 1574–1924. Вип. 1. Вітчизняні бібліографічні джерела / Упоряд.: Б.В. Грановський [та ін.]. – К., 1990. – 338 с.

10. *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті. – К., 2009. – 530 с.

11. *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, 1965–1991. – К., 2008. – 373 с.

12. *Зданевич Б.І.* Каталог інкунабул / Упоряд. Г.І. Ломонос-Рівна. – К., 1974. – 252 с.

13. *Ігнат'єв Є.О.* За письмовим столом і в лабораторії: (огляд робіт укр. вчених з теорії металів) // Нові книги УРСР. – 1968. – № 24. – С. 15–16.

14. Інформаційний покажчик бібліографічних праць, виконаних бібліотеками системи АН УРСР у ... році / Уклад.: О.Я. Лук'яненко, Р.С. Жданова, З.О. Врублевська [та ін.]. – К., 1971–1989. – Вип. 1–19.

15. Історія економічної думки в Україні. ІХ – початок ХХ ст.: бібліогр. покажч. вид. за 1917–1966 рр. / Уклад. С.В. Сороковська. – К., 1968. – 190 с.

16. Каталог дореволюційних газет, що видавалися на Україні [1822–1916]: публ. фонду ЦНБ / Уклад.: О.М. Пузирьова, О.О. Дмитрієв, Ю.М. Довгаленко. – К., 1971. – 183 с.; Газети Радянської України, 1917–1920 рр.: (за матеріалами газ. фондів ЦНБ АН УРСР: [Каталог] / Уклад.: Л.В. Пахуча, О.С. Лук'ячук, І.В. Сіра. – К., 1979. – 111 с.; Газети Радянської України, 1921–1925 рр. : Каталог: (за матеріалами газ. фондів ЦНБ АН УРСР) / Уклад.: Л.В. Пахуча, О.С. Лук'ячук, І.В. Сіра. – К., 1981. – 228 с.; Газети Радянської України, 1926–1929 рр. у фондах ЦНБ АН УРСР: каталог / Уклад.: Л.В. Пахуча, О.С. Лук'ячук, І.В. Сіра.; – К., 1985. – 306 с.

17. Кугот А.А. Дослідження з історії української радянської культури: (огляд літ.) // Укр. іст. журн. – 1968. – № 1. – С. 25–31.; Огляд радянських і зарубіжних бібліографій з української мови (1917–1963 рр.) / Уклад. Н.Ф. Королевич // Інформ. матеріали наук. ради з пробл. «Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй». – К., 1966. – С. 89–94.

18. *Леся Українка: бібліогр. покажч., 1884–1970* / Уклад.: М.В. Булавинська, М.О. Мороз. – К., 1972. – 391 с.

19. Методы защиты окружающей среды от радиоактивных загрязнений: списки информ. и библиогр. изд. / Сост.: М.А. Маева, Н.М. Исаева. – К., 1986. – 18 с.

20. Наследие Ивана Федорова: кат. выставки, приурочен. к дню славян. письменности в Киеве и 425-летию выхода в свет первой книги рус. и укр. первопечатника / Сост.: Ю.А. Лабынцев, Н.А. Лудина. – К., 1989. – 44 с.; Последний общеславянский писатель Дмитрий Савич Туптало и

главная книга его жизни: кат. выст., посвящ. 300-летию напечатания в Киеве первой части знаменитых «Четих-Миней» и 280-летию со дня кончины их автора / Сост. Ю.А. Лабинцев. – К., 1989. – 82 с.

21. Наука на Украине : Библиогр. указ. / Сост.: Н.И. Олейник, Л.Н. Касаткина, Г.Н. Мартыненко [и др.]. – К., 1982–1988. – 8 вып.

22. Нові іноземні книги, то надійшли до ЦНБ та бібліотек наукових установ . – К., 1966–1968. – 1966. – Вип. 1–6; 1967. – Вип. 1–12; 1968. – Вип. 1–11; Нові надходження зарубіжної наукової літератури // Вісн. АН УРСР. – 1973. – № 1. – С. 109; № 3. – С. 110–111; № 6. – С. 110; № 7. – С. 109–110; № 10. – С. 109–110; № 12. – С. 96–98; 1979. – № 1. – С. 93–94.; Довідкові та бібліографічні зарубіжні книжкові видання у фондах ЦНБ і бібліотек наукових установ АН УРСР: сист. покажч.: (надходження за ...) /. – К., 1967–1991. – Вип. 1–22.

23. Общее языкознание: библиогр. указ. лит., изд. в СССР с 1918 по 1962 г. – М., 1965. – 276 с.; Структурное и прикладное языкознание: библиогр. указ. лит., изд. в СССР с 1918 по 1962 г. – М., 1965. – 194 с.

24. Общесоюзный сводный каталог зарубежных периодических изданий: Естественные науки. Техника, сельское хозяйство, медицина. – М., 1975–1978.

25. Опреснение и обессоливание воды: указ. лит. (1956–1975 гг.) / Сост.: З.М. Ващенко, В.Д. Гребенюк, В.Н. Копасов, М.К. Погребняк. – К., 1978. – 464 с.; (1976–1983 гг.). – 1987. – 491 с.; (1976–1983 гг.). – 1987. – 491 с.

26. Органические полупроводники: реф. обзор. лит. за ... / Сост.: М.В. Курик, Н.И. Оноприенко. – К., 1975–1976; ... 1970–1971 гг. – 1975. – 56 с.; ... 1971–1972 гг. – 1976. – 88 с.

27. Охорона природи та раціональне використання природних ресурсів Української РСР: поточ. бібліогр. покажч. / Н.М. Гончаренко, П.М. Кавицька, М.А. Ковальова [та ін.]. – К., 1977–1992. – Вип. 1–64.

28. Покажчик бібліографічних посібників з суспільних наук за ... р. / Уклад. С.В. Сороковська. – К., 1973–1984.

29. Порошковая металлургия: указ. лит. ... / Сост.: Н.А. Шемец, И.П. Бочкалова, Н.А. Воробей [та ін.]. – К., 1980–1988.

30. Применение математических методов в биологических науках, в химии и химической технологии: указ. отеч. и заруб. лит. (1958–1969) / Сост.: М.К. Погребняк, Н.А. Шемец. – К., 1975. – 344 с.; Применение математических методов в технике, основы промышленного производства: Металловедение, металлургия, машиностроение: указ. отеч. и иностр. лит. за 1958–1970 гг. / Сост.: Е.А. Игнатъев, З.А. Врублевская, Н.А. Шемец. – К., 1976. – 388 с.

31. Проблемы биотехнологии: техн. использование микроорганизмов: библиогр. указ. / Сост.: Н.В. Танатар, В.Г. Шишкина. – К., 1987–1988. – Вып. 1. – 1987. – 360 с.; Вып. 2. – 1988. – 538 с.

32. Развитие общественных наук в СССР: библиогр. указ., 1967–

1979 г. / Сост.: Н.И. Олеиник, Р.С. Жданова, Л.Н. Касаткина, Т.Н. Кольяк. – К., 1982. – 567 с.

33. Развитие прудового рыбного хозяйства Украинский ССР: библиогр. указ. (1944–1959 гг.) / Сост. А.В. Быстряков. – К., 1971. – 342 с.

34. Развитие топливно-энергетического комплекса Украинской ССР: указ. лит. за ... / Сост.: Г.Н. Бубновская, Н.А. Воробей, Л.А. Овчаренко. – К., 1984–1988. – Вып. 1–5.

35. Розвиток металургії в Українській РСР: покажч. літ. / Уклад.: Ю.О. Анісімов, В.Т. Тищенко, А.П. Щербань [та ін.]. – К., 1972. – 288 с.

36. Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР (XI–XIII вв.) / Сост.: Е.В. Афанасьева, М.В. Бражников, Н.П. Визирь. – М., 1984. – 405 с.; Сводный каталог книг на иностранных языках, изданных в России в XVIII веке, 1701–1800 / Сост.: Т.П. Золотарь, Е.А. Савельева, Т.П. Щербакова [и др.]. – Л., 1984. – Т.1: А–G. – 372 с.; Т.2: H–R. – 390 с.; Т.3: S–Z. – 376 с.

37. Системы управления промышленным транспортом: библиогр. указ. (1961–1976 гг.) / Сост.: З.А. Врублевская, В.С. Петрова, Н.А. Шемяц. – К., 1981. – 344 с.; Подготовка и повышение квалификации кадров народного хозяйства: библиогр. указ., 1985–май 1988 г. / Сост.: А.А. Чекмарев, П.М. Кавицкая, В.В. Вещицкая, Л.Л. Горяная. – К., 1988. – 81 с.; Хозяйственный расчет и самофинансирование в народном хозяйстве: библиогр. указ., 1986–1988 / Сост.: П.М. Кавицкая, П.А. Марценюк, А.А. Чекмарев. – К., 1989. – 130 с.

38. Слов'янська філологія на Україні: бібліогр. покажч. (1968–1976 рр.) / Уклад.: Л.В. Беляева, Н.М. Деркач, А.І. Невольниченко. – К., 1978–1979 – Вып. 1–3.

39. Социалистический образ жизни и вопросы идеологической работы: указ лит., 1971–1976 / Сост.: Н.Н. Гончаренко, М.П. Богатырева, В.Л. Денисов [и др.]. – К., 1977. – 520 с.; Вопросы совершенствования идеологической политико-воспитательной работы: указ. лит., 1976–1982 г. / Сост.: Н.Н. Гончаренко, Н.Г. Дмитренко, В.С. Кабкова. – К., 1982. – 725 с.; Социалистический образ жизни и формирование нового человека: библиогр. указ. – К., 1978–1988. – Вып. 1–43.

40. Соціально-економічні проблеми науково-технічного прогресу в Українській РСР: поточ. бібліогр. покажч. / Уклад.: Н.П. Богатирьова, М.А. Воробей, И.О. Доброштан [та ін.]. – К., 1977–1988. – 43 вип.

41. Українська РСР в братній сім'ї радянських народів: поточ. бібліогр. покажч. / Уклад.: Т.А. Балабушевич, Л.С. Білан, Л.І. Гольденберг [та ін.]. – К., 1973–1985. – Вып. 1–50.

42. Українські літературні альманахи і збірники XIX–початку XX ст.: бібліогр. покажч. / Уклад. І.З. Бойко. – К., 1967. – 372 с.

43. *Ульяновский В.І., Дубровіна Л.А., Новохатский К.Є.* Архівна та рукописна україніка: програма виявлення, обліку, опису архівних документів,

рукописних книг // Архівна та рукописна україніка: матеріали міжвід. наради по обговоренню держ. програми «Архівна та рукописна україніка», Київ, 17 жовт. 1991 р. – К., 1992. – С. 51–62.; *Омельчук В.Ю.* Національна бібліографія України: тенденції розвитку, проблеми розробки // Бібл. вісн. – 1995. – № 5. – С. 3–7.

44. *Устиновський Д.В.* Підготовка рекомендаційних бібліографічних покажчиків Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського в 1948–1964 роках // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – № 1. – С. 64–72.

45. Філологічні науки на Україні: покажч. літ. за .../ Уклад.: Л.В. Бе-ляєва, Ю.Л. Гунченко, Н.М. Деркач, А.І. Невольниченко, О.М. Устінні-кова, Н.Н. Мислович; АН УССР, ЦНБ. – К., 1980–1989. – 10 вип.

46. Центральна наукова бібліотека Академії наук УРСР: бібліогр. покажч.. 1919–1969 рр. / Уклад.: К.О. Коваленко, Л.І. Битюцька, В.В. Пав-лова, Н.О. Шеμεць. – К., 1970. – 295 с.

47. Т.Г. Шевченко: бібліогр. ювіл. л-ри, 1960–1964 / Склад Ф.К. Сарана. – К., 1968. – 624 с.; *Сарана Ф.К.* Фототипні перевидання творів Т.Г. Шевченка: (бібліогр. огляд) // Арх. України. – 1966. – № 2. – С. 72–73.; Т.Г. Шевченко: бібліогр. покажч., 1965–1988 / Уклад.: Л.В. Беляєва, Н.М. Мислович. – К., 1989. – 402 с.

48. *Шовкопляс І.Г.* Розвиток радянської археології на Україні (1917–1966): бібліографія. – К., 1969. – 344 с.; Радянська література з археології України, 1967–1975 рр. / Уклад.: І.Г. Шовкопляс, Н.Г. Дмитренко. – К., 1978. – 346 с.; Археология Украинской ССР: библиогр. указ., 1918–1980 / Сост.: И.Г. Шовкопляс, Н.Г. Дмитренко. – К., 1989. – 560 с.; Археологія України: бібліогр. покажч., 1981–1990 / Уклад. І.Г. Шовкопляс. – К., 1999. – 460 с.; Советская литература по истории древнего Киева, 1918–1983 / Сост.: И.Г. Шовкопляс, Н.Г. Дмитренко. – К., 1984. – 211 с.

49. Арх. НБУВ, оп. 1, спр. 2410, арк. 1–12.

Summary

The activities of the Vernadsky National Library of Ukraine in the field of preparation and publication of bibliographic tools in 1965–1991 are studied.

Key words: the Vernadsky National Library of Ukraine, bibliographic activities, bibliographic tools.